

Groep zwijnen. Foto Jim Casaer INBO

Vlaamse debatcultuur bemoeilijkt constructieve samenwerking bij zoogdierbeheer

Human-wildlife conflicts

Over het beheer van soorten die het (weer) goed doen, zijn de meningen vaak sterk verdeeld. De discussies hierover lijken vaak zeer stereotiep te verlopen en snel muurvast te zitten. In deze studie analyseerden we het debat rond de rekolonisatie van Vlaanderen door de vos en de terugkeer van het everzwijn. De argumenten die de verschillende betrokken partijen aanhalen en de manier van debatteren blijken een constructieve discussie eerder te blokkeren, dan bij te dragen tot het vinden van oplossingen.

Jim Casaer, Ann Van Herzele en Noelle Aarts

'Human-wildlife conflicts' omvatten niet alleen conflicten tussen mensen en dieren, maar ook conflicten die ontstaan tussen verschillende groepen in de maatschappij over het beheer van soorten. Deze conflicten ontstaan veelal doordat er steeds verschillende, en vaak tegengestelde, maatschappelijke belangen gekoppeld zijn

aan de achteruitgang of het herstel van soorten. Hierbij kan het gaan over de directe gevolgen van het verlies of juist de aanwezigheid van een soort, maar ook over de negatieve impact van beheermaatregelen op belangen van verschillende maatschappelijke groepen. Denk bijvoorbeeld aan het verlies aan inkomsten of beperkin-

gen in landgebruik door verbodsbepalingen in het kader van soortenherstel.

Oorzaken van conflicten

In Europa zien we dat het recente herstel (wolf en beer) en de toename van reeds aanwezige inheemse soorten (zoals hermtachtigen, everzwijn, vos en bever) vaak sa-

mengaan met conflicten. De oorzaak van deze conflicten is soms de impact van hun aanwezigheid op andere menselijke activiteiten of verschillen in meningen over het beheer van soorten die na afwezigheid weer algemeen voorkomen. De discussies zijn zeker gedeeltelijk terug te voeren naar een specifieke lokale context en soort-specifieke conflicten. Dezelfde vragen lijken echter steeds weer, los van de context, terug te keren: welke (soort) natuur moeten we beschermen? Waarom? Op welke manier? En met welke gevolgen of ten koste van wat? Duidelijk is dat de visie die men heeft over natuur (beschermen omwille van intrinsieke waarden, ecosysteemdiensten en goederen, rentmeesterschap) en de relatie ten opzichte van dieren hierbij een rol spelen. Deze visies op natuur zijn op hun beurt verbonden aan bepaalde tradities en groepen binnen de maatschappij, organisaties, instituties en politieke strekkingen.

Vlaamse case studies De rol die deze visies spelen bij het tot stand komen van de discussie én de manier waarop ze gebruikt worden in de debatten, onderzochten we aan de hand van twee recente gebeurtenissen. Ten eerste de rekolonisatie van Vlaanderen door de vos sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw en daarnaast het zeer recente opduiken van everzwijnen (in Nederland: wild zwijn) na vijftig jaar afwezigheid in Vlaanderen. Centraal stonden in dit onderzoek het verloop en de dynamiek van de debatten rond deze soorten en hun beheer: welke argumenten worden gebruikt, hoe en waarom worden die gebruikt en met welk resultaat. We analyseerden hiervoor nieuwsartikelen en opiniestukken in kranten, een televisie-

debat, sociale media, internetreacties en blogs, parlementaire stukken, tijdschriften en webpagina's van de verschillende ngo's en overheidsadministraties, alsook (wetenschappelijke) adviesrapporten. De discussies die we analyseerden hadden diverse aanleidingen:

- wijzigingen in de jachtwetgeving,
- klachten over kippen die geroofd worden,
- het vossensymposium in 2005,
- de toename in geografische spreiding van everzwijn,
- de eerste drukjachten die georganiseerd werden op everzwijn,
- een jogger (of beter zijn hond) die werd aangevallen door everzwijnen.

Terugkerende tegenstellingen

Een eerste bevinding die uit deze analyse naar voor komt, is dat de verschillende discussies, naar aanleiding van toch wel sterk verschillende gebeurtenissen, zich steeds terug laten herleiden tot een drietal tegenstellingen:

1. Horen die dieren (nog) thuis in Vlaanderen of niet?
2. Vormt hun aanwezigheid een bedreiging voor menselijke activiteiten en/of voor de natuur versus zijn de soorten nuttig voor mensen, bieden ze nieuwe mogelijkheden, hebben ze een positieve impact op de natuur?
3. Soorten (en de natuur in het algemeen) regelen zichzelf zonder menselijke ingrepen versus er ontstaan situaties die door de mens geregeld moeten worden, menselijk ingrijpen is wenselijk of nodig om populaties op aanvaardbare niveaus te houden.

Taalgebruik en rol van cijfers

Vervolgens zijn we gaan kijken naar hoe

deze verschillende tegenstellingen vorm krijgen en gebruikt worden in de discussies. Een eerste aspect dat opvalt is dat de verschillende elementen die in de discussies naar voor gebracht worden, steeds gebruikt worden om de bovenstaande tegenstellingen te bewijzen, de eigen 'kant' van de tegenstelling te onderbouwen en de positie van de anderen in vraag te stellen. Op die manier worden de bestaande tegenstellingen verder versterkt. Hiervoor wordt ook typisch combattief en militaristisch taalgebruik gehanteerd, zoals de vos als 'vriend' of 'vijand' van de mens, 'plagen' en 'de strijd tegen'. Daarnaast worden ook waardengeladen termen gebruikt om de dieren zelf te kenmerken zoals 'prachtig', 'mysterieus' en 'bloeddorstig'. Ondanks de beperkte beschikbaarheid van geobjectiveerde data, wordt in de discussies gegooid met cijfers. Tegelijkertijd wordt ook het feit dat er onzekerheid bestaat over bepaalde cijfers gehanteerd als een argument om standpunten te onderbouwen. Door deze manier van argumenteren stellen alle partijen de tegenstellingen nog scherper, in plaats van op zoek te gaan naar een mogelijke middenweg of mogelijke elementen die er juist op wijzen dat de visies misschien wel anders zijn, maar niet noodzakelijkerwijze elkaar uitsluiten.

Rol en positie van de eigen groep

Een tweede aspect dat naar voor komt uit de discussies is dat de elementen die aangedragen worden eerder het oplossen van tegenstellingen in de weg lijken te staan dan mogelijk maken. De betrokkenen proberen met het innemen van standpunten vooral hun eigen rol en functie te bevestigen en zelfs te versterken. Onder

Krantenkoppen uit de Vlaamse pers.

meer door bij hun eigen achterban steun en geloofwaardigheid te winnen. Hiervoor wordt telkens getracht nieuwe feiten, bevindingen of wetenschappelijke kennis zo te interpreteren dat ze een versterking van de eigen positie vormen. Ook worden elementen aangebracht die er toe kunnen bijdragen de argumenten van andere belangengroepen, en zo ook de maatschappelijke positie, te ondergraven. Zo wordt aangehaald dat, als de natuur zichzelf reguleert er geen regulering door de mensen meer nodig is, daarmee het argument dat de jagers gebruiken om hun activiteiten te verantwoorden achterhaald is. Vrij snel verplaatst de discussie zich van de vossen of everzwijnen naar de organisaties zelf, hun verantwoordelijkheden en politieke agenda's. Hierbij worden vaak stereotiepe voorstellingen gebruikt zoals 'de jager' en 'de natuurbeschermer'. De negatieve eigenschappen of excessen van bepaalde leden van een belangengroep worden geprojecteerd op de groep in zijn geheel. Tot slot zien we dat het debat veelal gevoerd wordt vanuit de institutionele of maatschappelijke rol die men wenst in te nemen. Zo nemen de opvangcentra steeds de rol op zich van de beschermer van het dier dat zichzelf niet kan verdedigen en de jagers de rol van de groep die de natuur, die door de mens uit balans is gebracht, in evenwicht moet houden. De concrete dossiers worden ook gebruikt om algemene oplossingen waarvoor een organisatie vecht te onderbouwen, in plaats van oplossingen te zoeken voor de concrete situaties die zich voordoen. Zo gebruiken de natuurorganisaties de concrete problemen met vos en everzwijn om hun pleidooi voor grotere en

meer natuurgebieden te onderbouwen. Het bevestigen van de rol van de organisatie in de maatschappij richt zich niet alleen naar de buitenwereld, maar ook heel sterk naar de eigen achterban. Op die manier wordt getracht de eigen groepscohesie te versterken door zich af te zetten tegen een gemeenschappelijke 'vijand'. De eigen visie wordt naar de achterban telkens bevestigd als de juiste. Het valt ook op dat hiervoor steeds opnieuw vooral de eigen media (zoals ledentijdschriften) gebruikt worden om de standpunten en wat de organisatie heeft bereikt over te brengen.

Sticker uit de campagne 'Vriend van de vos' van Vogelbescherming Vlaanderen.

Hoe kan dit beter? Ons onderzoek toont aan dat de manier waarop het debat momenteel gevoerd wordt, het vinden van oplossingen eerder bemoeilijkt dan vooruit helpt. Het bestaan van tegenstellingen op zich hoeft geen belemmering te zijn om door middel van een debat te komen tot oplossingen. Men moet echter bereid zijn niet alleen op zoek te gaan naar de verschillen in visies, maar ook naar de gemeenschappelijke elementen en naar een mogelijke middenweg of alternatief dat voor iedereen aanvaardbaar is. Het erkennen van de waardenkeuzes van andere organisaties vormt hierbij een belangrijk element. Het uit elkaar halen van feiten, waarden, onzekerheden en de keuzes die gemaakt moeten worden (ondanks het bestaan van die onzekerheden), is een vereiste om conflicten over het beheer van

soorten om te buigen tot een gezamenlijke zoektocht naar oplossingen die rekening houden met de waarden en doelstellingen van alle betrokken partijen. Ook voor de personen die vanuit de overheid

deze participatieve besluitvorming mee moeten vormgeven en begeleiden, is het belangrijk zich bewust te zijn van de onderliggende processen en dynamieken die het debat mee sturen en die hierboven beschreven werden. Zij zullen immers mee moeten instaan om de verschillende elementen, die

blijkbaar meespelen in het debat, uit elkaar te rafelen.

Zolang het debat echter gebruikt wordt om de eigen waarheid te verkondigen, te scoren bij de achterban, een maatschappelijke rol te bevestigen of meer politiek gewicht te krijgen, zal het vinden van oplossingen heel moeilijk zijn, en komt men in de praktijk geen stap vooruit.

Jim Casaer en Ann Van Herzele werken beiden bij het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en Noelle Aarts werkt voor Wageningen Universiteit en de Universiteit van Amsterdam.

Meer weten?

Naast de literatuurverwijzingen en contactgegevens van de auteur(s) zetten we ook gerelateerde filmpjes, artikelen, rapporten en weblinks online. Kijk op www.zoogdierwinkel.nl/Zoogdierdigitaal_27-2